

1 Įrodinėjimo pareiga

1.1 Kokios yra įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklės?

Kad bylos šalies teiginį teismas pripažintų, šalis jį turi įrodyti remdamasi teisės aktuose numatytais leistinomis įrodinėjimo priemonėmis. Tai reiškia, kad esama įvairių rūšių procesinių veiksmų, suskirstytų į kategorijas priklausomai nuo teismo proceso etapo.

Civilinio proceso kodekso (GPK) 153 straipsnyje reikalaujama, kad būtų įrodyti visi ginčytini faktai, aktualūs ginčui išspręsti, ir ryšiai tarp jų, o GPK 154 straipsnyje reikalaujama, kad kiekviena šalis įrodytų faktus, kuriais ji grindžia savo reikalavimus ir prieštaravimus.

1.2 Ar yra normų, atleidžiančių nuo pareigos įrodyti tam tikrus faktus? Kokiais atvejais? Ar galima tam tikrą teisinę prielaidą paneigti pateikiant įrodymus?

Pagal dabartinę nacionalinę teisę faktai, kurių teisinė prielaida yra nustatyta teisės aktuose, neprivalo būti įrodinėjami. Įrodymai, pateikti siekiant įrodyti, kad konkreči teisinė prielaida negalioja, yra leistini visais atvejais, išskyrus atvejus, kai tai draudžiama teisės aktais (GPK 154 straipsnio 2 dalis).

Be to, neprivalo būti įrodinėjami faktai, kurie yra plačiai žinomi visuomenei ir teismui *ex officio* pagrindu ir apie kuriuos teismas turi informuoti šalis (GPK 155 straipsnis).

Šiuo klausimu, prasidėjus procesui, teismas turi parengti sąrašą, nurodydamas, kuriuos faktus reikia įrodyti, taip pat nurodydamas šalis, kurios juos turi įrodyti, ir kam tenka prievolė įrodyti. Teismas taip pat sprendžia dėl šalių prašymų pateikti įrodymus ir priima įrodymus, kurie yra susiję su byla, leistini ir reikalingi (GPK 146 straipsnis).

1.3 Kiek teismas turi būti įsitikinęs tam tikro fakto egzistavimu, kad galėtų jį pagrįsti savo sprendimą?

Faktai, kuriais šalis remiasi savo reikalavimams pagrįsti, turi būti įrodyti teisės aktuose nustatytais su byla susijusiomis įrodinėjimo priemonėmis. Teismas turi apsvaistyti kiekvieną įrodymą ir nustatyti jo reikšmę byloje (t. y. oficialaus ir privataus dokumento skirtumą).

2 Įrodymų rinkimas

2.1 Ar įrodymai visuomet renkami šalies prašymu, ar tam tikrais atvejais teisėjas įrodymus gali rinkti ir savo iniciatyva?

Įrodymai byloje renkami remiantis rašytiniu atitinkamos šalies prašymu arba žodiniu prašymu, pateiktu teismo posėdyje pagal laisvo disponavimo principo taikymo taisykles.

Tačiau kai teismas nustato, kad tam tikri įrodymai yra svarbūs bylai, jis gali savo iniciatyva nurodyti surinkti įrodymus.

Prašydama surinkti įrodymus, šalis nurodo faktus ir įrodinėjimo priemones, kuriomis ji naudosis tiems faktams pagrįsti.

Prašyme, kuriuo siekiama leidimo apklausti liudytoją, šalis turi nurodyti klausimus, kurie bus pateikti liudytojui, liudytojo vardą ir pavardę bei adresą, taip pat dieną, kurią, šalies pageidavimu, liudytojas turėtų būti šaukiamas atvykti į teismą.

Prašyme dėl klausimų pateikimo priešingai šaliai turi būti išdėstyti klausimai, į kuriuos šalis bus prašoma atsakyti.

Prašyme leisti liudyti ekspertui turi būti nurodyta eksperto specialių ekspertinių žinių sritis, eksperto išvados tema ir liudytojo eksperto užduotis.

2.2 Jeigu šalies prašymas rinkti įrodymus patenkinamas, kokie veiksmai atliekami toliau?

Kai teismas patenkina prašymą surinkti įrodymus, jis priima nutartį, nustatydamas įrodymų rinkimo laikotarpį. Laikotarpis pradėdamas skaičiuoti teismo posėdžio, kuriame jis buvo nustatytas, metu, taip pat ir šaliai, kuri teisme posėdyje nedalyvavo, nors jai buvo tinkamai įteiktas šaukimas.

Pagal GPK 131 straipsnio 1 dalį ir 127 straipsnio 2 dalį šalis turi nurodyti įrodymus ir konkrečias tais įrodymais pagrindžiamas aplinkybes ir pateikti visus joms prieinamus rašytinius įrodymus tuo pačiu metu, kai pateikiamas prašymas, ir tuo metu, kai gaunamas priešingos šalies triplikas.

Pagal GPK 158 straipsnį, kai dėl tam tikrų įrodymų surinkimo kyla abejonų arba tai atlikti yra itin sudėtinga, teismas gali nustatyti laikotarpį įrodymams surinkti ir toliau nagrinėti bylą be atitinkamų įrodymų, jeigu jie per nurodytą laikotarpį nepateikiami. Įrodymai gali būti surenkami vėlesniu proceso etapu, jeigu taip procesas nepagrįstai neužvilkinamas.

2.3 Kokiais atvejais teismas gali atmesti šalies prašymą gauti įrodymus?

Teismas gali specialia nutartimi atmesti prašymus surinkti įrodymus, jeigu faktai, kuriuos šalis pageidauja įrodyti, neturi reikšmės bylai ir jeigu prašymai surinkti įrodymus nebuvo pateikti laiku. Kai šalis prašo apklausti keletą liudytojų, kad būtų nustatytas faktas, teismas gali leisti apklausti tik kai kuriuos siūlomus liudytojus. Jeigu ginčijamas faktas nenustatomas, šaukiami kiti liudytojai (GPK 159 straipsnis).

2.4 Kokios būna įrodinėjimo priemonės?

Civilinio proceso kodekse numatytos šios įrodinėjimo priemonės:

liudytojų pareiškimai, reglamentuojami 163–174 straipsniuose;

šalių paaiškinimai:

kuriais pripažįstamas konkretus faktas;

kurie teikiami atsakant į konkrečius klausimus;

šalių pareiškimams taikomos GPK 175–177 straipsnių nuostatos;

rašytiniai įrodymai, reglamentuojami GPK 178–194 straipsniuose;

oficialūs dokumentai;

privatūs dokumentai.

Rašytinius įrodymus gali pateikti abi šalys, tačiau jų taip pat gali pareikalauti teismas. Rašytiniai įrodymai gali būti pateikti popierine arba elektronine forma.

Pastaruoju atveju teismas gali pareikalauti pateikti dokumentą ne tik spausdintine, bet ir elektronine forma. Jeigu šalis pateikia dokumento kopiją, jai gali būti nurodyta taip pat pateikti dokumento originalą (GPK 183 straipsnis).

Dokumentai paprastai teikiami bulgarų kalba. Jeigu dokumentai pateikiami užsienio kalba, prie jų turi būti pridėtas šalies patvirtintas tikslus vertimas į bulgarų kalbą.

Pagal GPK 187 straipsnį, jeigu teismas gali nesunkiai gauti spausdintą medžiagą, užtenka nurodyti vietą, kurioje medžiaga yra paskelbta.

Teismas gali nurodyti, kad tam tikrus rašytinius įrodymus pateiktų byloje nedalyvaujanti šalis arba trečiosios šalys. Pagal GPK 190 ir 192 straipsnius kiekviena šalis gali prašyti teismo tai padaryti, o teismas savo nurodymą grindžia visais jam prieinamais įrodymais. Siekiant gauti rašytinius įrodymus iš nesusijusios šalies, teismui turi būti pateiktas specialus rašytinis prašymas. Prašymo kopija pateikiama atitinkamai trečiajai šaliai.

Nors šalis turi teisinę prievolę pateikti įrodymus, jos gali atsisakyti tai padaryti, jeigu dokumentas yra susijęs su jų arba jų šeimos nario asmeniniu gyvenimu arba jeigu pateiktas įrodymas jie patirtų didelę gėdą arba jų atžvilgiu būtų pradėtas baudžiamasis persekiojimas. Šiuo atveju, jeigu yra įvykdytos tam tikros sąlygos, teismas gali nurodyti šaliai pateikti dokumento ištraukas.

Pagal tarptautinę teisę šalis gali ginčyti priešingos šalies pateikto rašytinio dokumento autentiškumą, tačiau turi tai padaryti, kol nepateiktas atsiliepimas į jų pateiktą pareiškimą. Jeigu dokumentas yra pateiktas teismo posėdyje, jis turi būti užginčytas iki teismo posėdžio pabaigos. Jeigu priešinga šalis pageidauja naudotis ginčijamu dokumentu, teismas nurodo iširti jo autentiškumą. Prievolė įrodyti tenka šaliai, ginčijančiai dokumento autentiškumą. Jeigu ginčijamame dokumente nėra jos autentiškumą ginčijančios šalies parašo, prievolė įrodyti tenka dokumentą pateikusiai šaliai. Atlikęs tyrimą ginčijamo dokumento autentiškumui nustatyti, teismas nusprendžia, ar dokumentas yra tikras, ar netikras. Teismas šio nustatymo motyvus gali įtraukti į savo sprendimą byloje (GPK 193 ir 194 straipsniai).

Liudytojų ekspertų dalyvavimo taisyklės nustatytos GPK 195–203 straipsniuose.

Liudytojai ekspertai skiriami šalių prašymu arba teismo iniciatyva. Liudytojai ekspertai savo išvadas pateikia likus bent vienai savaitei iki paskirtos teismo posėdžio, kuriame išvada turi būti priimta, dienos.

Jeigu liudytojo eksperto išvada ginčijama, teismas gali skirti vieną arba daugiau kitų liudytojų ekspertų. Teismas taip pat gali prašyti liudytoją ekspertą persvarstyti savo išvadą arba atitinkamu klausimu pateikti antrą nuomonę.

Vizualinio patikrinimo ir patvirtinimo taisyklės nustatytos GPK 204–206 straipsniuose.

Šalių prašymu arba savo nuožiūra teismas gali nurodyti vizualiai patikrinti kilnojamąjį ar nekilnojamąjį turtą arba patvirtinti asmenį dalyvaujant arba nedalyvaujant liudytojams ir teismo paskirtiems ekspertams.

Vizualiniai patikrinimai ir patvirtinimas yra įrodymų rinkimo ir tikrinimo metodai. Jie priklauso viso teismo kompetencijai ir gali būti pavesti vienam teisėjui arba kitam teismui.

Teismas šalims nurodo vizualinio patikrinimo datą ir vietą. Parengiamas vizualinio patikrinimo protokolai, kuriame išsamiai išdėstomos patikrinimo išvados, liudytojų ekspertų pateikti paaiškinimai ir patikrinimo vietoje apklaustų liudytojų pareiškimai.

2.5 Kaip gaunami liudytojų parodymai? Ar ekspertų įrodymai gaunami kita tvarka? Kokia tvarka teikiami rašytiniai įrodymai ir eksperto išvados (nuomonės)?

Liudytojų parodymai surenkami per liudytojų apklausas. Raštu pateikti liudytojų parodymai yra neleistini. Liudytojo eksperto išvados pateikiamos raštu likus bent vienai savaitei iki paskirtos posėdžio dienos ir tada išklausomos teisme ir pripažįstamos įrodymais. Teismas ir šalis gali liudytojui ekspertui pateikti klausimus.

2.6 Ar tam tikros įrodinėjimo priemonės yra svaresnės už kitas?

Nacionalinėje procesinėje teisėje tam tikrų rūšių įrodymams nesuteikiama didesnė reikšmė negu kitų rūšių įrodymams. Visi įrodymai vertinami atskirai ir kaip visuma tą dieną, kai vertinami įrodyti faktai, lemiantys ieškinio pagrindą.

2.7 Ar tam tikri faktai turi būti įrodyti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis?

Tam tikrais teisės aktuose konkrečiai numatytais atvejais, pavyzdžiui, siekiant patvirtinti teisinius sandorius, kurie privalo būti sudaryti rašytine forma, galima remtis tik rašytiniais įrodymais. Liudytojų parodymais neleidžiama remtis šiais atvejais: kai jais ginčijamas oficialaus dokumento turinys; nustatomos aplinkybės, kurių įrodymai turi būti pateikti rašytine forma; tvirtinamos didesnės negu 5 000 BGN vertės sutartys, nebent sutartis buvo sudaryta tarp sutuoktinių, tiesiosios aukštutinės ar žemutinės linijos giminaičių, ne tolesnės kaip ketvirtosios eilės kraujo giminaičių ar svainstės ryšiais susijusių ne tolesnės kaip antrosios eilės giminaičių; atsiskaitoma pagal rašytiniu sprendimu nustatytas pinigines prievoles; tvirtinami, keičiami ar nutraukiami rašytiniai susitarimai, kurių šalis yra bylos šalis, siekianti liudytojų parodymus pripažinti leistiniais; ginčijamas bylos šalies sudaryto privataus dokumento turinys.

2.8 Ar įstatyme nustatyta liudytojų pareiga duoti parodymus?

Niekas negali atsisakyti duoti parodymus, jeigu nėra konkrečiai nuo šios pareigos atleistas teisės aktais.

2.9 Kokiais atvejais jie gali atsisakyti duoti parodymus?

Atsisakyti liudyti gali ne tik šalių advokatai ar ginčo tarpininkai, bet ir šios šalys: šalių tiesiosios aukštutinės ar žemutinės linijos giminaičiai, jų broliai ir seserys, svainstės ryšiais susiję pirmosios eilės giminaičiai, sutuoktiniai, buvę sutuoktiniai ar partneriai pagal bendrąją teisę (GPK 166 straipsnis). Teismas liudytojų parodymus vertina atsižvelgdamas į visą kitą byloje turimą informaciją ir į bet kokį liudytojo suinteresuotumą byla.

2.10 Ar atsisakęs liudyti asmuo gali būti nubaustas arba priverstas duoti parodymus?

Pagal GPK 163 straipsnį liudytojai turi atvykti į teismą ir liudyti. Jeigu liudytojas turi pagrįstų priežasčių neliudyti arba neatsakyti į tam tikrus klausimus, jis turi tas priežastis teismui deklaruoti raštu iki posėdžio, kuriame privalo liudyti, pradžios, pateikdamas reikiamus patvirtinamuosius įrodymus (GPK 167 straipsnis). Neįvykdžius šaukime nurodytos prievolės ir neatvykus į teismą skiriama bauda ir teismas taip pat gali nurodyti teismo policijai liudytoją atvedinti.

2.11 Ar yra asmenų, iš kurių negali būti gaunami įrodymai?

Įrodymai gali būti renkami iš visų šalių, išskyrus nurodytas 6B punkte, net jeigu jos yra neveiksnioms arba suinteresuotos ginčo baigtimi. Teismas liudytojo parodymus vertina atsižvelgiant į liudytojo neveiknumą arba suinteresuotumą.

2.12 Kokį vaidmenį atlieka teisėjas ir šalis apklausiant liudytoją? Kokiomis sąlygomis liudytoją galima apklausti per vaizdo konferenciją ar naudojant kitas technologijas?

Liudytojai tvirtinami šalių prašymu arba teismo iniciatyva. Šaukimas liudytojui įteikiamas liudytoją kviečiančios šalies nurodytu adresu. Jeigu adresas yra neteisingas, teismas nustato terminą, iki kurio ta šalis turi nurodyti naują adresą.

Kiekvienas liudytojas, kuriam buvo tinkamai įteiktas šaukimas ir kuris atvyksta į teismą, apklausiamas atskirai, dalyvaujant šalims. Liudytojas gali būti apklausiamas daugiau negu vieną kartą. Teismas įvertina liudytojo parodymus atsižvelgdamas į visus kitus byloje surinktus įrodymus. Pagal GPK 170 straipsnį, prieš apklausdamas liudytoją, teismas jį supažindina su atsakomybe už melagingus parodymus ir užsirašo jo asmens duomenis. Turėdamas įtikinamą priežastį, teismas gali apklausti liudytoją iki paskirtos posėdžio dienos arba atlikti apklausą ne teisme. Šalys šaukiamos dalyvauti apklausoje. Civilinio proceso kodekse nenumatyta liudytojo apklausti per vaizdo konferenciją ar kitomis techninėmis priemonėmis. Kai įrodymai turi būti renkami kito teismo apylinkėje, teismas gali pavesti šią užduotį vietos apylinkės teismui (bulg. *rayonen sad*) (GPK 25 straipsnis).

3 Įrodymų vertinimas

3.1 Ar teismui priimant sprendimą taikomi apribojimai, jeigu šalis įrodymus gavo neteisėtai?

Svarstant sprendimą į neteisėtai gautus įrodymus arba į įrodymus, kurių klaidingumas paaiškėjo juos užginčijus rašytinių dokumentų užginčijimo tvarka, neatsižvelgiama. Tokie įrodymai iš bylos gali būti pašalinami. Ta pati tvarka taikoma pateiktiems įrodymams, jeigu nustatoma, kad jie nėra susiję su byla.

3.2 Ar mano parodymai bus laikomi įrodymais, jeigu esu bylos šalis?

Šalies padarytas pareiškimas gali būti pripažįstamas įrodymu, jeigu jis padaromas GPK 176 straipsnyje nustatyta tvarka, t. y. kai teismas nurodė šaliai atvykti asmeniškai ir pateikti su bylos aplinkybėmis susijusius paaiškinimus.

Paskutinis naujinimas: 11/02/2020

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos Europos teismo tinklo kontaktinės įstaigos. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Nei Europos teismas, nei Europos Komisija

nepriima atsakomybės ar įsipareigojimų dėl šiame dokumente pateiktos arba nurodytos informacijos arba duomenų. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.